

СТАНОВИЩЕ

от

проф. д. ик. н. Виржиния Иванова Желязкова

от Института за икономически изследвания на Българската академия на науките и от
Университета по застраховане и финанси

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
по докторска програма „Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност
(контрол и анализ)“ в на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов.

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на
дисертационния труд съгласно Заповед №63/ 29.01.2026 г. на Ректора на СА „Д. А. Ценов“ -
Свищов.

Автор на дисертационния труд: Боряна Руменова Пейчева

Тема на дисертационния труд: „Перспективи пред митническия контрол през призмата на
дигиталната му трансформация“

I. Общо представяне на дисертационния труд

Дисертационният труд е в обем от 229 страници и включва увод, три глави, заключение,
списък на използваната литература (122 източника) и приложения. Основният текст е
структуриран логично и последователно, като всяка глава е обособена в самостоятелни
параграфи, съответстващи на поставените изследователски задачи.

Темата е актуална и значима. Дигитализацията е представена като ключов фактор за
трансформация на социално-икономическите процеси, включително в сферата на
международната търговия и митническия контрол. В условията на нарастващи обеми и
разнообразие на стоки, както и динамична геополитическа среда, необходимостта от
модернизация и автоматизация на митническите дейности е обоснована убедително.

Обект на изследване са контролните дейности в рамките на фискалната, защитната и икономическата функция на митническия контрол, а предмет - тяхната дигитализация от правна и технологична гледна точка чрез системния и процесния подход.

Целта на труда е да предложи решения за технологична модернизация на митниците и оптимизация на основните митнически процеси (внос, износ и транзит) чрез изследване на дигиталната трансформация на митническия контрол. Поставените задачи са ясно формулирани и последователно реализирани.

Изследователската теза - че дигитализацията е ключово средство за модернизиране на европейските митници към функциониране като едно цяло, с оглед опростяване на формалностите и повишаване ефективността на контрола, е аргументирано защитена чрез теоретичен анализ и емпирично проучване.

Методологията включва научно-теоретични и емпирични методи: анализ и синтез, сравнителен и системен анализ, статистически методи, както и анкетно проучване сред 504 служители на Агенция „Митници“ и 342 представители на икономически оператори. Извадката е представителна и позволява формулиране на надеждни изводи.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд

Структурата на труда е логична и съответства на целта и задачите на изследването. В първа глава са разгледани теоретичните аспекти на дигитализацията в митническия контрол, включително дефиниране на основни понятия като „дигитализация в митническия контрол“, „система на митнически контрол“, „системен подход“ и „процес в митническата контролна дейност“.

Особено ценен е сравнителният анализ между системния и процесния подход, при който са изведени техните предимства и недостатъци и е аргументирана възможността за съвместното им приложение. Подходът е концептуално обоснован и показва задълбочено познаване на управленските и контролни модели.

Във втора глава се анализират технологичните аспекти на дигитализацията във връзка с фискалната, защитната и икономическата функция на митническия контрол. Разгледани са възможности за автоматизирано изследване на финансовата култура и бизнес модела на икономическите оператори, както и концепции като „Зелени коридори“ и единна

информационна система (EU Data Hub). Изследването демонстрира връзката между дигитализацията, координацията и ефективността на контрола.

Трета глава е с практическа насоченост и съдържа анализ на резултатите от анкетно проучване. Идентифицирани са основни предизвикателства пред дигитализацията на митническия контрол в България: недостатъчна комуникация, различия в контролните практики, разминавания в нивото на дигитализация между митници и бизнес, недостатъчни дигитални компетенции и сложни формалности.

Предложени са конкретни насоки за преодоляване на тези проблеми - създаване на единна европейска информационна система, хармонизиране на практиките, подобряване на координацията и обучение на персонала.

Трудът е разработен с ясна аргументация и добра логическа последователност. Използваните източници са актуални и релевантни на темата.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

В дисертационния труд се открояват както научни, така и научно-приложни приноси .

Научните приноси са следните:

- Предложени са дефиниции на ключови понятия, свързани с дигитализацията и митническия контрол;
- Обосновано е обособяването на координационна функция в митническия контрол;
- Извършен е сравнителен анализ на системния и процесния подход в контекста на дигиталната трансформация.

Научно-приложни приноси:

- Разработен е модел за автоматизирано изследване на финансовата култура и бизнес модела на икономическите оператори;
- Систематизирани са основните предизвикателства пред дигитализацията и са предложени механизми за тяхното преодоляване.

Тези приноси имат потенциал за практическо приложение в процеса на модернизация на митническата администрация и за по-ефективно управление на контролните дейности.

IV. Критични бележки, въпроси и препоръки

Дисертационният труд е цялостно и добре аргументирано изследване. Направените предложения са концептуално обосновани и съобразени с актуалните процеси на реформа в европейския митнически съюз.

Като препоръка може да се посочи, че в бъдещи изследвания би могло да се задълбочи анализът на практическите механизми за внедряване на предложените цифрови решения, както и да се проследи тяхното въздействие върху ефективността на контрола в дългосрочен план.

Тази бележка не намалява научната стойност на труда, а по-скоро очертава възможности за надграждане на изследването.

Имам следните въпроси към кандидата:

1. В дисертационния труд обосновавате съвместното приложение на системния и процесния подход в митническия контрол. Бихте ли конкретизирали при кои практически ситуации (например при фискалната, защитната или икономическата функция) единият подход има водещо значение и по какви критерии следва да се преценява преминаването от системен към процесен анализ?
2. В изследването предлагате изграждане на единна европейска митническа информационна система (EU Data Hub) и засилена координационна функция. Какви според Вас са основните организационни и правни предизвикателства пред реалното ѝ въвеждане в държавите членки и как биха могли да бъдат преодоленни на практика?

V. Обобщено заключение и становище

Представеният дисертационен труд на Боряна Руменова Пейчева представлява завършено, самостоятелно и задълбочено научно изследване с ясно формулирана цел, логическа структура и обосновани изводи.

Темата е актуална, изследването е методологически издържано, а формулираните научни и научно-приложни приноси са реални и съответстват на изискванията за присъждане на

образователната и научна степен „доктор“. В допълнение кандидатът е автор на 4 научни публикации във връзка с темата на дисертационния си труд, 3 от които самостоятелни, 1 в съавторство. С това тя изпълнява и надминава националните минимални изисквания за присъждане на ОНС „доктор“ в професионално направление 3.8 Икономика. Към момента няма основания за поставяне под съмнение на автентичността на трудовете на кандидата.

На основание на изложеното, давам положително становище и предлагам на уважаемото научно жури да присъди на Боряна Руменова Пейчева образователната и научна степен „доктор“ по докторска програма „Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност“ (контрол и анализ), професионално направление 3.8 „Икономика“.

Подпис:

/проф. д. ик. н. Виржиния Желязкова/

Дата: 22.02.2026 г.